

Sosiaalipedagogiikan päivät 2021: Käytännön työpajat to 18.3. klo 14.30–16.00

1. Luulot pois! Yhdessä elämisen taitoa ammatillisella toisella asteella
Ruut Kaukinen, Haaga-Helia ammatillinen opettajakorkeakoulu
2. Ole rohkea ja reilu – toiminnallisia menetelmiä antirasistiseen varhaiskasvatukseen
Yhteiset Lapsemme ry
3. Rasistiseen häirintään puuttuminen – esimerkkejä toiminnallisesta koulutuksesta
Maria Korkatti & Katri Silvonen, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys & Anni Rannikko, Itä-Suomen yliopisto
4. Empaattisen itsen löytäminen sosiaalialalla
Satu-Johanna Lattu & Heikki Moisio, Tampereen ammattikorkeakoulu
5. Antirasistinen sosiaalipedagogiikka monikulttuurisessa nuorisotyössä
Suvi Autiosaari, kansalaistoiminnan koordinaattori Pakolaisnuorten tuki ry, Hasan Khademi, poikatyön ohjaaja Pakolaisnuorten tuki ry, Essi Katila, mielenterveystyön kehittäjä Pakolaisnuorten tuki ry
6. MOD-koulutuksen esittely
Anna-Leena Klemetti-Falenius, Seurakuntaopisto, Opintokeskus Agricola
7. Workshop on Cultural Competency
Natalie Joubert, University of Eastern Finland

1. Luulot pois! Yhdessä elämisen taitoa ammatillisella toisella asteella

Ruut Kaukinen, Haaga-Helia ammatillinen opettajakorkeakoulu, Ruut.Kaukinen@haaga-helia.fi

Työpaja perustuu kokemuksiin ja havaintoihin 2019-2021 Opetushallituksen rahoituksella toteutetusta täydennyskoulutushankkeesta. Hanke vastaa opettajien täydennyskoulutustarpeeseen, joka liittyy inklusiivisen koulutuspolitiikan päämäärään vähentää syrjintää ja rasismia koulutuksessa. Euroopan komission rasismien, xenofobian ja kaiken muotoisen syrjinnän vastainen ryhmä esittää 2018 julkaistussa selvityksessään suosituksena toimenpiteitä syrjinnän estämiseksi koulutuksen kentällä. Koulutustarve on tunnistettu myös oppilaitosten yhdenvertaisuussuunnitelmatyössä ja opettajien tunnistamasta osaamisvajeesta puuttua rasismiin (mm. Tasa-arvoa ja reformia -hanke). Opettajat ovat huolissaan maahanmuuttajataustaisten opiskelijoiden rasismikokemuksista reformin myötä lisääntyneessä työssä tapahtuvassa oppimisessa (VALMA-opettajat). Eri etnisistä taustoista tulevien opiskelijoiden määrän kasvaessa opettajan pitää osata tukea rakentavaa vuorovaikutusta ja yhdessä elämisen taitoa ammatillisessa oppilaitoksessa.

Hankkeen päämääränä on, että opiskelijoiden rasismikokemukset ammatillisessa koulutuksessa vähenevät. Täydennyskoulutushanke on rakennettu siten, että opettajien tietoisuus roolistaan yhteiskunnallisessa murroksessa vahvistuu, osaaminen rakentavasta vuorovaikutuksesta ja yhdessä elämisen taidoista lisääntyy ja pedagoginen osaaminen rasismiin puuttumisesta ja antirasistisesta työotteesta lisääntyy. Keskeisinä työskentelytapoina on käytetty kriittiseen monikulttuurisuuspedagogiikkaan (Banks) peilaavia, intersektionaalisella otteella rakennettuja työpajoja, voimauttavaa valokuvatyöskentelyä henkilökohtaisessa identiteettityössä ja osallistujien omassa työssä tapahtuvaa kehittämistyötä. Pedagogisesti on merkittävää, että osa kouluttajista on ollut eri näkyvistä vähemmistöistä. Koulutusosioita on toteutettu sekä 15 opintopisteen laajuisena prosessina sekä pienempinä osakokonaisuuksia asiakasoppilaitosten tarpeiden mukaan. Osallistajat ovat olleet opettajia, ohjaajia, kuraattoreita ja koulupsykologeja. Koulutukseen osallistui myös koko maan suurimman ammatillisen oppilaitoksen johto. Hankkeen tuotoksina syntyi käytänteitä ja malleja antirasistiseen ja yhdenvertaisuutta edistävään toimintaan ammatillisissa toisen asteen oppilaitoksissa. Käytänteet ja mallit on kytketty oppilaitoksen toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan.

Työpajan tavoitteet ja sisältö:

- Jakaa kokemuksia ja havaintoja Luulot pois -täydennyskoulutuksen toteutuksesta
- Aktivoida osallistujia tarkastelemaan omaa rooliaan kohtaajana ja pedagogina valta-aseman ja normien näkökulmasta
- Jakaa hankkeessa kehitettyjä käytänteitä antirasistiseen ja yhdenvertaisuutta edistävään oppilaitostoimintaan osana tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaa.

Työpajan menetelmät:

- Työpaja on osallistava ja haastaa pohtimaan omaa valta-asemaa ja toimintaa ohjaavia normeja
- Yhteistoiminnallisuutta tukee koulutushankkeessa kehitettyjen käytäntöjen yhteinen arviointi.
- Työpajassa hyödynnetään verkko-oppimisympäristön mahdollisuuksia.

Lähteet:

Kaukinen, Ruut 2020. Ei rasismille ei riitä. <https://esignals.fi/kategoria/pedagogiikka/ei-rasismille-ei-riita/#2cd826c4>

<https://www.opettaja.fi/ajassa/opettajakin-voi-olla-varisokea-rasismien-kitkeminen-kouluista-vaatii-tyota/>

2. Ole rohkea ja reilu – toiminnallisia menetelmiä antirasistiseen varhaiskasvatukseen

Yhteiset Lapsemme ry (Hanna-Leena Ylönen, hanna-leena.ylonen@yhteisetlapsemme.fi)

Yhteiset Lapsemme ry on rasismia vastaan toimiva ja kulttuurista moninaisuutta puolustava lastenoikeusjärjestö, jolla on 33 vuoden kokemus rasisminvastaisesta työstä. Tarjoamme osana vaikuttamistyötämme lapsille ja nuorille Ole rohkea ja reilu -työpajoja, joiden tavoitteena on edistää lasten moninaisuuden ymmärrystä ja arvostusta sekä vahvistaa heidän välittämisen ja puuttumisen taitojaan. Ole rohkea ja reilu -toiminnan puitteissa tarjoamme maksuttomia päiväkodeille ja kouluille suunnattuja opetusmateriaaleja, joiden avulla voi käsitellä yhdenvertaisuuden, ennakkoluulojen ja rasismin teemoja sekä rasismiin puuttumista ikätasolle sopivalla tavalla. Koulutamme myös yrityksiä sekä kasvatusalan ammattilaisia ja opiskelijoita antirasistisiin metodeihin.

Sosiaalipedagogiikan päivien työpajassa esittelemme Ole rohkea ja reilu -toimintamme periaatteet ja annamme esimerkkejä lasten työpajoista ja niissä käytetyistä pedagogisista menetelmistä. Työpajassa puhumme myös päiväkodeissa ja kouluissa esiintyvistä rasismista, mutta ennen kaikkea siitä, miten antirasistisella metodiikalla voidaan pyrkiä luomaan niistä turvallisia ja yhdenvertaisia paikkoja kaikille lapsille. Antirasistisen pedagogiikan käytäntöjen tulisi olla osa jokaisen kasvattajan ammattiosaamista. On tärkeää, että kasvattajat pohtivat ja tunnistavat omia ennakkoluulojaan ja etuoikeuksiaan ja oppivat tunnistamaan rasismimuotoja ja niiden ilmenemistä yhteiskunnan eri tasoilla. Työpajassa käsittelemme aihetta pohtivien ryhmätehtävien ja -keskustelujen kautta.

3. Rasistiseen häirintään puuttuminen – esimerkkejä toiminnallisesta koulutuksesta

Maria Korkatti, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys, maria.korkatti@pksotu.fi

Anni Rannikko, Itä-Suomen yliopisto, anni.rannikko@uef.fi

Katri Silvonon, Pohjois-Karjalan sosiaaliturvayhdistys, katri.silvonen@pksotu.fi

Työpajassa harjoitellaan rasismiin puuttumista ja pohditaan yhdessä, kuinka esimerkiksi asiakastiloista ja tapahtumista voi tehdä turvallisempia ja rasismista vapaita. Harjoitukset ovat poimintoja laajemmasta rasismiin puuttumisen koulutuksesta, jota olemme olleet järjestämässä.

Työpaja tarjoaa tietoa rasismista sekä välineitä rasistisen häirinnän tunnistamiseen ja siihen puuttumiseen. Työpajassa harjoittelemme yhdessä käytännön esimerkkien ja oikeassa elämässä tapahtuneiden tilanteiden avulla rasismin tunnistamista ja rasistisissa häirintätilanteissa toimimista. Tutustumme myös turvallisemman tilan periaatteisiin.

Käsitlemme koulutuksen aiheita keskustelun ja toiminnallisten harjoitusten avulla. Keskeisessä roolissa on myös harjoitusten huolellinen purku sekä purun tarkastelu ohjaajan ja koulutuksen tavoitteiden näkökulmasta. Työpajan lopuksi keskustelemme yhteisesti, miten rasismiin puuttumisen koulutuksia voi toteuttaa aidon antirasistisesti – niin että toiminta purkaisi rasistisia järjestyksiä eikä ylläpitäisi tai uusintaisi niitä. Kokemuksemme mukaan arjessa ilmenevään rasismiin keskittyminen saattaa pahimmillaan trivialisoida rasismia, saada rasistisen häirinnän vaikuttamaan yksittäistapaukselta ja sivuuttaa rasismin rakenteellisena sortona.

Olemme tarjonneet vastaavia, joskin pidempiä, neljän tunnin mittaisia koulutuksia joensuulaisille ja pohjoiskarjalaisille yrityksille ja yhteisöille, jotka ylläpitävät asiakastiloja tai puolijulkisia tiloja. Koulutuksen tavoitteena on, että rasismin tunnistaminen ja siihen puuttuminen olisi osa kaikkien asiakastiloissa ja vastavissa työskentelevien perehdytystä. Taustalla on Joensuun seudun rasisminvastaisessa työryhmässä (järjestöjen ja viranomaisten yhteinen työryhmä) esiin noussut tieto siitä, että osa joensuulaisista kokee rasistista häirintää yleisissä paikoissa kuten esimerkiksi kaupoissa, kahviloissa, odotustiloissa, urheilupaikoissa tai julkisissa kulkuvälineissä. Tiloissa työskentelevät ihmiset eivät aina tunnista rasismia tai osaa puuttua häirintään. Koulutuksella halutaan tarjota yritysten ja yhteisöjen henkilökunnalle välineitä turvallisempien tilojen perustamiseen ja ylläpitämiseen.

4. Empaattisen itsen löytäminen sosiaalialalla

Satu-Johanna Lattu, Tampereen ammattikorkeakoulu, satu.lattu@tuni.fi

Heikki Moisio, Tampereen ammattikorkeakoulu, heikki.moisio@tuni.fi

Empaattisen itsen löytäminen käytännön harjoituksena ja työpajana on mindfulness-tyyppinen mielikuva-harjoitus, joka perustuu psykologiseen näkemykseen ihmisestä yksilönä, joka koostuu erilaisista osapersoonaista tai hallitsevista tiloista ja niiden erilaisista toimintamalleista. Mielikuvaharjoituksen avulla voimme yrittää nähdä ja havaita noita erilaisia puolia, ja nimeämisen ja ulkoistamisen kautta tutkia niitä myös myötätuntoisesti itseään kohtaan. Teoreettisena lähtökohtana harjoituksessa ovat muun muassa psykosynteesi, skeemat ja minätilat. Rentoutumisen ja tietoisien läsnäolon kautta teemme mielikuvamatkan itseemme. Harjoitus tarjoaa mahdollisuuden tarkastella minuuden eri puolia, osapersooniamme tai minätiloja ulkopuolisen silmin lempeästi ja arvostelematta. Mielikuvaharjoituksen jälkeen visualisoidut minuuden puolet ulkoistetaan paperille hahmoina, muotoina tai kuvina tutkittavaksi. Empatiaa kehittämällä ja sen esteitä tunnistamalla voimme lisätä myös tutkia omia ennakkoluulojamme ja antirasistista kohtaamista.

Lähdimme opinnäytetyössämme kehittämään ja hakemaan teoriapohjaa tälle harjoitukselle sosiaalialan näkökulmasta. Ajatuksenamme on työstää ja luoda harjoitusta mahdollisten empatian esteiden tunnistamiseen. Koko koulutuksemme ajan sosiaalipedagoginen näkökulma on ollut kantava ja alati vahvistuva viitekehys oman ammatillisen kasvumme polulla. Kiinnostus sosiaalipedagogiikkaan on tuonut mukanaan myös kiinnostuksen rakenteelliseen sosiaalityöhön ja yhteiskunnassamme vallitseviin asenteisiin. Yhteiskuntamme rakenteet, niistä johtuvat sosiaaliset etäisyydet eri väestöryhmien välillä, sekä etäisyyden seurauksena syntyvät empatiakuilut konkretisoituvat yksilön, yhteisöjen ja yhteiskunnan välisissä suhteissa, ja haluamme opinnäytetyömme ja harjoituksen avulla mahdollistaa näiden ulottuvuuksien tarkastelun.

Työpajan osallistujien tulisi varata harjoitusta varten rauhallinen ja mukava tila sekä kynää ja paperia lähettyville.

5. Antirasistinen sosiaalipedagogiikka monikulttuurisessa nuorisotyössä

Suvi Autiosaari, kansalaistoiminnan koordinaattori Pakolaisnuorten tuki ry

Hasan Khademi, poikatyön ohjaaja Pakolaisnuorten tuki ry

Essi Katila, mielenterveystyön kehittäjä Pakolaisnuorten tuki ry, essi.katila@kolvi.fi

Pakolaisnuorten tuki ry on tehnyt monikulttuurista nuorisotyötä vuodesta 2002 lähtien. Yhdistyksen nuorisotilasta Kōlvistä on muodostunut monelle monikulttuuriselle nuorelle Tampereella yhteisö, jossa tulee kuulluksi ainutkertaisena yksilönä ja voi harjoitella kuulumista yhteiskuntaan laajemminkin. Kōlvin turvallinen ja luottamuksellinen yhteisö, jossa moninaisuus ilmenee myös työntekijöissä, tarjoaa mahdollisuuden käsitellä kokemuksia rasismista ja saada tukea niiden käsittelyyn. Työyhteisön moninaisuus auttaa myös välttämään oletusten tekemistä ja tuo lisää näkökulmia edistäen näin dialogia.

Keskeistä yhdistyksen toiminnalle on yhdenvertaisuuden edunvalvonta ja nuorten itsensä osallisuus siinä. Monikulttuuristen nuorten ääntä vahvistetaan yhteiskunnassa viemällä viranomaisille ja päättäjille viestiä heidän kohtaamistaan ongelmista kuten rakenteellisesta rasismista. Antirasistinen työote näkyy niin työtaivoissa- ja menetelmissä, käsiteltävissä teemoissa, työyhteisössä kuin viestinnässä ja kohtaamisen tavassa. Työntekijältä se vaatii jatkuvaa omien oletusten ja arvojen reflektointia ja valtarakenteiden purkamista.

Työpajassa esitellään yhdistyksemme nuorten, vapaaehtoisten ja työntekijöiden kokemusten ja konkreettisten esimerkkien avulla, miten antirasistinen sosiaalipedagogiikka näkyy eri toimintamuodoissa. Kerromme Kōlvin osallisuus- ja kansalaistoiminnasta sekä Isoveli-toiminnasta, jossa nuoret miehet toimivat vertaisohjaajina vähemmän aikaa Suomessa asuneille pojille. Esittelemme myös Vapari-toimintaa, jossa pääasiassa valtaväestöön kuuluvat vapaaehtoiset tukevat maahanmuuttajapoikia heidän arjessaan samalla oppien itse uutta. Lisäksi pohdimme, miten antirasistisen teemoja voidaan tuoda mukaan pakolaistaustaisten mielenterveysttä edistävään Valomo-valmennus-hankeeseen.

6. MOD-koulutuksen esittely

Anna-Leena Klemetti-Falenius, Seurakuntaopisto, Opintokeskus Agricola, anna-leena.klemetti-falenius@seurakuntaopisto.fi

MOD-kurssit on luotu Ruotsissa 1980-luvulla vastauksena muukalaispelkoon. Kursseilta saatu palaute oli niin hyvää, että kurssija lähdettiin jatkokehittämään ja viemään laajemmalle joukolle. Suomessa ensimmäiset MOD-kurssit pidettiin 2000-luvun alussa ja ensimmäiset MOD-ohjaajat koulutustuivat ja alkoivat pitää MOD-kursseja.

MOD-nimi on monimerkityksellinen. MOD eli mångfald och dialog kertoo sekä kurssien teemasta että toteutustavasta ja lisäksi sanan merkitys, suomeksi rohkeus, on hyvä näkökulma kursseihin. Rohkeus mihin? Toivottavasti rohkeus moninaisuuden tarkasteluun omassa elämässä, yhteisöissä ja yhteiskunnassa sekä rohkeus tunnistaa syrjiviä ja rasistisia rakenteita ja toimintamalleja ja rohkeus asettua heikomman puolelle.

Suomessa MOD-nimeä avataan sanoilla Moninaisuus-Oivallus-Dialogi. Kurssit toteutetaan aina ryhmämuotoisesti ja työskentelyä rytmittää harjoitteet ja keskustelut. MOD-materiaalissa tarjotaan osallistujille muutamia arjen käyttöteorioita, jotka helpottavat ajattelua kuten ME ja NE -ilmiö, moninaisuuden jäävuori, pahan ja hyvän kierre.

MOD-kurssi on aina prosessi. Viimeisimmässä uudistuksessa kurssien sisältöteemoiksi on noussut viisi teemaa, joiden kautta koulutusprosessi etenee.

1. Avoimuus
2. Ihmisoikeudet
3. Itsetuntemus
4. Moninaisuus, normit, syrjimättömyys
5. Mukaan ottaminen, osallisuus.

Prosessin aikana työskennellään monella tasolla. Varsinkin alussa keskiö on omassa persoonassa, omassa kasvussa ja omissa normaaleissa. Ihmisoikeudet haastavat kurssilla katsomaan myös koko maailman näkökulmasta ja kuinka voisimme pitää huolta siitä, ettemme kansoina ajaudu pahaan vaan vahvistamme hyvää, kestävä, tasa-arvoista ja yhdenvertaista. Työskentelyssä on käsittelyssä niin yksilö, yhteisö kuin yhteiskunta.

Työpajassa esitellään MOD-koulutusta siitä kertoen ja muutaman kurssilla olevan harjoitteen kautta:

- Aloitukset ja tietoa MODin historiasta
- MODin periaatteet ja tavoite
- MODin viisi sisältöteemaa
- Toiminnallinen tutustuminen MODin teemoihin AVOIMUUS, NORMIT ja OSALLISUUS eli kolme harjoitetta (jäävuori, normien tunnistaminen sekä mukaan ottamisen tunnelmat)
- Keskustelua

7. Workshop on Cultural Competency

Natalie Joubert, University of Eastern Finland, nataliejoubert@outlook.com

The workshop will clearly outline the key practical aspects workers should be aware of to be able to work with people from refugee backgrounds including those seeking asylum. It will explore exactly what refugee trauma informed and cultural competent care actually means in practice.

Program

- The refugee experience
- The impact of torture and trauma in the workplace
- Refugee trauma recovery principles
- Cultural competence
- The key principles of refugee trauma informed and culturally competent care